

คำตอบที่มาจากใจเด็กหรือคำตอบที่ตรงใจครู

จากการใคร่ครวญทบทวนตนเองในภาคเรียนที่ผ่านมาถึงการสอนภายในห้องเรียนที่ถึงแม้จะมีแผนมีกิจกรรมหรือเกมต่าง ๆ ที่ช่วยกระตุ้นความสนใจของนักเรียนให้เกิดความอยากรู้หรืออยากลงมือทำได้ดี แต่เมื่อถึงช่วงเวลาของการสรุปเชื่อมโยงความรู้ประเด็นสำคัญ มักจะช้าไม่กระชับ จึงทำให้ผู้เรียนบางคนหลุดการเรียนรู้ และขาดความสนใจในเนื้อหาที่เรียน เหมือนว่าในแต่ละคาบนักเรียนกระตือรือร้นมาตลอด แต่มักจะมาเสียจังหวะในช่วงของการสรุปและจับประเด็นอยู่เสมอ

ฉันจึงเกิดคำถามกับตัวเอง ที่ผ่านมฉันฟังคำตอบเด็กด้วยความเข้าใจว่าเด็กกำลังคิดอะไรอยู่ หรือต้องการคำตอบที่อยากได้ตรงใจของครู

เมื่อย้อนมองการสอนในห้องเรียนในภาคเรียนที่ผ่านมา ทุกครั้งก่อนที่จะเข้าสอนฉันมักจะทบทวนแผนก่อนเสมอ เพราะกลัวว่าจะทำอะไรผิดพลาดหรือข้ามขั้นตอนอะไรไป กังวลว่าจะสอนไม่ทันตามเวลา เก็บประเด็นสำคัญต่างๆได้ไม่ครบถ้วน ทำให้เมื่อถึงเวลาที่สอนมักจะไฟกัสนและกังวลกับแผนการสอนอยู่เสมอ ซึ่งการที่ไฟกัสนกับแผนนั้นก็ทำให้มีข้อผิดพลาดค่อนข้างน้อยหรือผิดพลาดในจุดที่คิดว่าไม่ร้ายแรงมากนัก ซึ่งก็เป็นสิ่งที่ครูคุุวิชามักจะสะท้อนเสมอว่า จัดการเวลาได้ดีลำดับขั้นตอนเป็นลำดับตามแผน แต่สิ่งที่ฉันรู้สึกในขณะที่สอนนั้นกลับมีความกังวลบางอย่างกลับเข้ามา แต่สิ่งที่กังวลนี้ไม่ได้เป็นเรื่องแผนการสอนหรือเวลา กลับเป็นความกังวลในใจหลังจากที่สอนเสร็จว่า เด็กจะเข้าใจในสิ่งที่ฉันต้องการให้พวกเขาได้เรียนรู้ไหม? คำถามนี้ที่เกิดขึ้น เนื่องจากในช่วงเวลาของการสรุปความรู้มักจะมีเด็กหลายคนทีหลุดการเรียนรู้ไม่ได้สนใจอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจเป็นเพราะตัวครูเองที่ยังจัดกระบวนการในช่วงการสรุปความรู้ได้ไม่ดีพอใช้เวลานานมากเกินไป ทำให้เด็กบางคนที่มีความสามารถในการจดจ่อได้ไม่นานก็ไม่สามารถจดจ่อกับสิ่งที่ครูสรุปความรู้ได้ และการเชื่อมโยงเนื้อหาที่เรียนก็ยังทำได้ไม่ค่อยดีนัก

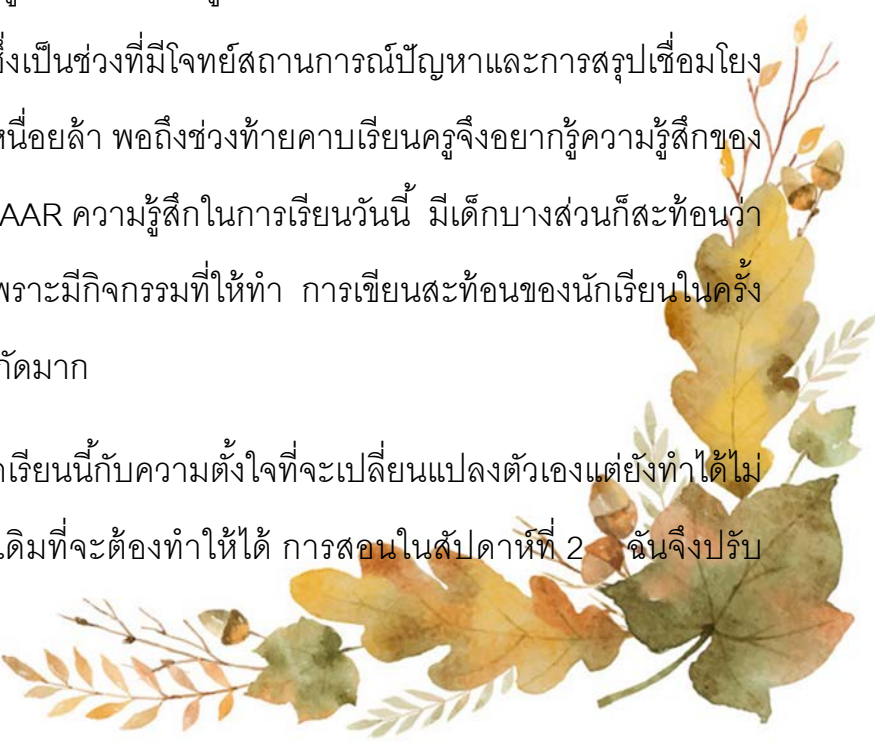

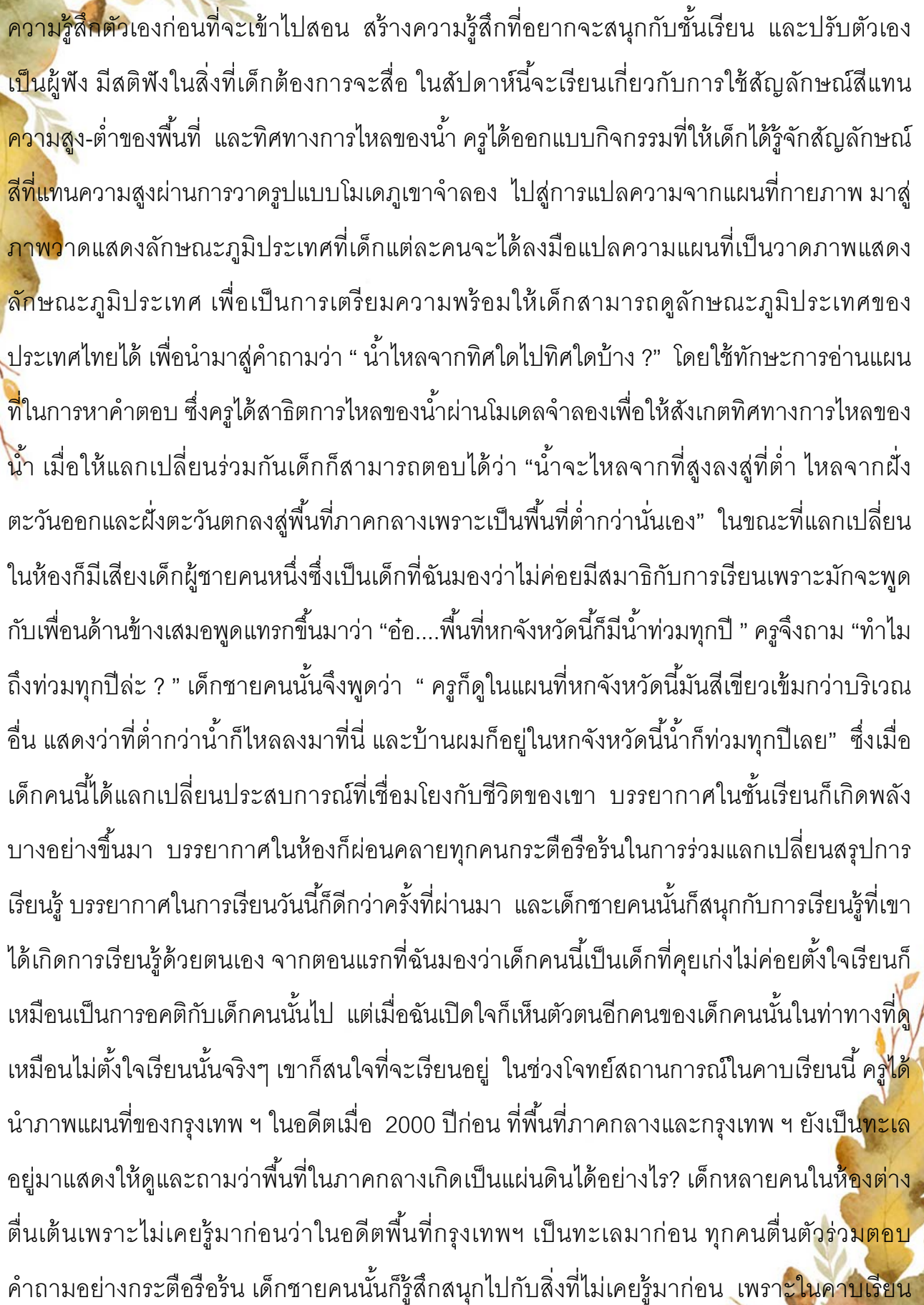
“ฉันจึงกลับมาถามตัวเองว่า ทำไมถึงไม่สามารถทำให้เด็กสรุปความรู้ เชื่อมโยง ประเด็นความรู้ในครั้งนั้นๆ ได้?”

เมื่อกลับมาทบทวนตัวเองจากการสอนที่ผ่านมาก็พบว่าฉันมักจะมีอาการกังวล ยึดติดอะไรบางอย่าง เสมือนมีคำตอบที่อยู่ในใจของฉันว่าต้องเป็นแบบนี้แหละ ทำให้พยายามที่จะเค้นให้นักเรียนตอบได้ตามคำตอบที่อยู่ในใจของฉัน โดยที่ฉันไม่ได้ฟังในสิ่งที่เด็กต้องการจะสื่อให้ละเอียดถี่ถ้วน ฟังคำตอบของเด็กแล้วเกิดการตัดสินใจว่าใช่หรือไม่ใช่ จึงทำให้ครูพลาดบางอย่างที่เด็กต้องการสื่อจากคำตอบที่ครูคิดว่ามันไม่ใช่ แท้จริงแล้วอาจมีอะไรซ่อนอยู่ในนั้นก็ได้อีก รวมทั้งสิ่งที่เด็กเข้าใจ หรือสิ่งที่ติดขัดสำหรับเด็กครูก็ไม่ทันสังเกตเพราะโฟกัสที่คำตอบของเด็กว่าตรงตามเป้าหมาย (ตรงใจครู) หรือไม่

ภาคเรียนวิม้งสา ซึ่งเป็นภาคเรียนสุดท้ายของปีการศึกษานี้ฉันก็ได้ตั้งเป้าหมายกับตัวเองว่าฉันจะทำให้ผู้เรียนสรุปความรู้และเชื่อมโยงประเด็นสำคัญต่างๆ ให้ได้ดีกว่าเทอมที่ผ่านมา ในแต่ละครั้งที่สอนจากที่เคยกังวลเรื่องแผนการสอน ฉันก็เริ่มที่จะปลดล๊อคตัวเองเริ่มผ่อนคลายไม่กังวลกับแผน และรู้สึกผ่อนคลายพยายามปล่อยความคิดให้ว่าง และฟังสิ่งที่เด็กต้องการสื่อและคิดตามคำตอบของเด็กให้ได้มากที่สุด ซึ่งในครั้งแรกในภาคเรียนวิม้งสาก็ยังทำได้ไม่ดีนักยังไม่รู้สึกผ่อนคลายกับการสอนในครั้งนี้ เพราะการสอนในครั้งแรกของภาคเรียนนี้ก็มีกิจกรรมที่ค่อนข้างเยอะก็ทำให้เข้าสู่รูปแบบเดิม คือยังมีความกังวลเป็นการปรับรูปแบบให้สอน 3 คาบติดกัน ซึ่งเด็กไม่เคยเรียนวิชาธรรมชาติฯ 3 คาบติดกันมาก่อน ครูกังวลว่าเด็กจะรู้สึกล้ากับการเรียนที่เรียนติดกันมากเกินไป ครูก็ได้สังเกตว่าเมื่อเริ่มเข้าคาบที่ 3 ซึ่งเป็นช่วงที่มีโจทย์สถานการณ์ปัญหาและการสรุปเชื่อมโยงประเด็นสำคัญต่างๆ เด็กเริ่มมีอาการเหนื่อยล้า พอถึงช่วงท้ายคาบเรียนครูจึงอยากรู้ความรู้สึกของการเรียนในวันนี้ผ่านการเขียนสะท้อน AAR ความรู้สึกในการเรียนวันนี้ มีเด็กบางส่วนก็สะท้อนว่ารู้สึกเรียนนานเกินไป บางคนรู้สึกสนุกเพราะมีกิจกรรมที่ให้ทำ การเขียนสะท้อนของนักเรียนในครั้งนี้ก็เขียนได้สั้น ๆ อาจด้วยช่วงเวลาที่จำกัดมาก

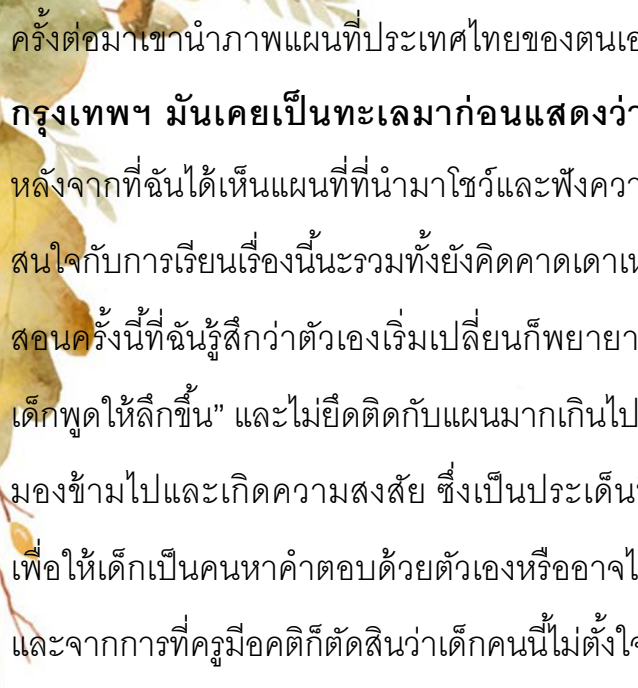
จากการสอนในครั้งแรกของภาคเรียนนี้กับความตั้งใจที่จะเปลี่ยนแปลงตัวเองแต่ยังทำไม่ได้ไม่สำเร็จทำให้ฉันมีความมุ่งมั่นมากกว่าเดิมที่จะต้องทำให้ได้ การสอนในสัปดาห์ที่ 2 ฉันจึงปรับ

ความรู้สึกตัวเองก่อนที่จะเข้าไปสอน สร้างความรู้สึกที่อยากจะสนุกกับชั้นเรียน และปรับตัวเองเป็นผู้ฟัง มีสติฟังในสิ่งที่เด็กต้องการจะสื่อ ในสัปดาห์นี้จะเรียนเกี่ยวกับการใช้สัญลักษณ์สีแทนความสูง-ต่ำของพื้นที่ และทิศทางการไหลของน้ำ ครูได้ออกแบบกิจกรรมที่让孩子ได้รู้จักสัญลักษณ์สีที่แทนความสูงผ่านการวาดรูปแบบโมเดลภูเขาจำลอง ไปสู่การแปลความจากแผนที่กายภาพ มาสู่ภาพวาดแสดงลักษณะภูมิประเทศที่เด็กแต่ละคนจะได้ลงมือแปลความแผนที่เป็นวาดภาพแสดงลักษณะภูมิประเทศ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้เด็กสามารถดูลักษณะภูมิประเทศของประเทศไทยได้ เพื่อนำมาสู่คำถามว่า “น้ำไหลจากทิศใดไปทิศใดบ้าง?” โดยใช้ทักษะการอ่านแผนที่ในการหาคำตอบ ซึ่งครูได้สาธิตการไหลของน้ำผ่านโมเดลจำลองเพื่อให้สังเกตทิศทางการไหลของน้ำ เมื่อให้แลกเปลี่ยนร่วมกันเด็กก็สามารถตอบได้ว่า “น้ำจะไหลจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำ ไหลจากฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตกลงสู่พื้นที่ภาคกลางเพราะเป็นพื้นที่ต่ำกว่านั่นเอง” ในขณะที่แลกเปลี่ยนในห้องก็มีเสียงเด็กผู้ชายคนหนึ่งซึ่งเป็นเด็กที่ฉันมองว่าไม่ค่อยมีสมาธิกับการเรียนเพราะมักจะพูดกับเพื่อนข้างเสมอพูดแทรกขึ้นมาว่า “อ้อ....พื้นที่หกจังหวัดนี้ก็มีน้ำท่วมทุกปี” ครูจึงถาม “ทำไมถึงท่วมทุกปีละ?” เด็กชายคนนั้นจึงพูดว่า “ครูก็ดูในแผนที่ที่หกจังหวัดนี้มันสีเขียวเข้มกว่าบริเวณอื่น แสดงว่าที่ต่ำกว่าน้ำก็ไหลลงมาที่นี่ และบ้านผมก็อยู่ในหกจังหวัดนี้น้ำก็ท่วมทุกปีเลย” ซึ่งเมื่อเด็กคนนี้ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่เชื่อมโยงกับชีวิตของเขา บรรยากาศในชั้นเรียนก็เกิดพลังบางอย่างขึ้นมา บรรยากาศในห้องก็ผ่อนคลายทุกคนกระตือรือร้นในการร่วมแลกเปลี่ยนสรุปการเรียนรู้ บรรยากาศในการเรียนวันนี้ก็ดีกว่าครั้งที่ผ่านมา และเด็กชายคนนั้นก็สนุกกับการเรียนรู้ที่เขาได้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากตอนแรกที่ฉันมองว่าเด็กคนนี้เป็นเด็กที่ขี้เก๋งไม่ค่อยตั้งใจเรียนก็เหมือนเป็นการอคติกับเด็กคนนั้นไป แต่เมื่อฉันเปิดใจก็เห็นตัวตนอีกคนของเด็กคนนั้นในท่าทางที่ดูเหมือนไม่ตั้งใจเรียนนั้นจริงๆ เขาก็สนใจที่จะเรียนอยู่ ในช่วงโจทย์สถานการณ์ในคาบเรียนนี้ ครูได้นำภาพแผนที่ของกรุงเทพ ฯ ในอดีตเมื่อ 2000 ปีก่อน ที่พื้นที่ภาคกลางและกรุงเทพ ฯ ยังเป็นทะเลอยู่มาแสดงให้ดูและถามว่าพื้นที่ในภาคกลางเกิดเป็นแผ่นดินได้อย่างไร? เด็กหลายคนในห้องต่างตื่นเต้นเพราะไม่เคยรู้มาก่อนว่าในอดีตพื้นที่กรุงเทพ ฯ เป็นทะเลมาก่อน ทุกคนตื่นตัวร่วมตอบคำถามอย่างกระตือรือร้น เด็กชายคนนั้นก็รู้สึกสนุกไปกับสิ่งที่ไม่เคยรู้มาก่อน เพราะในคาบเรียน

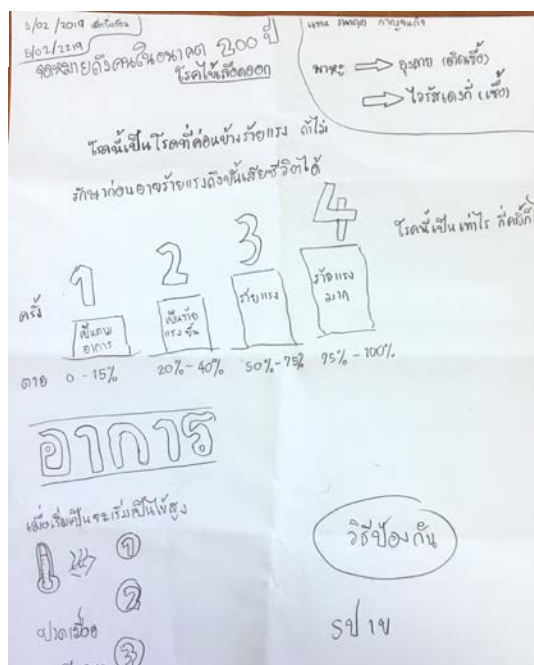
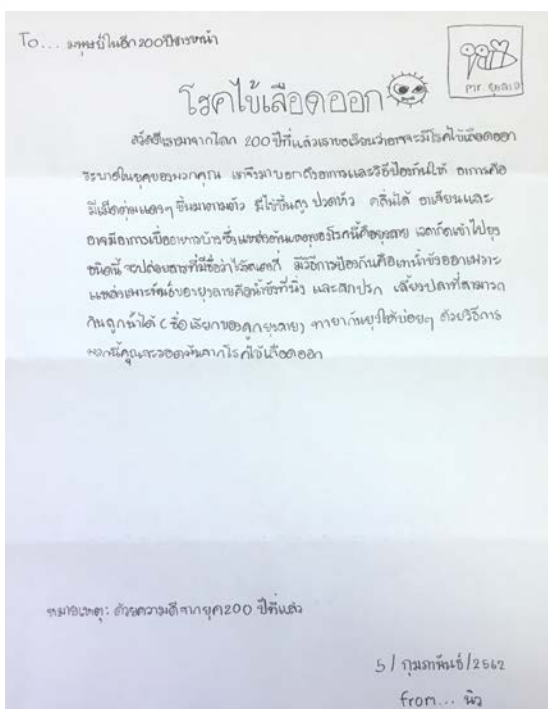
ครั้งต่อมาเขานำภาพแผนที่ประเทศไทยของตนเองมาให้ดู “ นีผมมีแผนที่ของตัวเองมาด้วย กรุงเทพฯ มันเคยเป็นทะเลมาก่อนแสดงว่าถ้านานไปอีกพัน ๆ ปีแผ่นดินก็ออกไปอีกสิ ” หลังจากที่ได้เห็นแผนที่ที่นำมาโชว์และฟังความคิดของเด็กชายคนนี้ก็รู้สึกว่าเขาน่าจะสนุกและสนใจกับการเรียนเรื่องนี้รวมทั้งยังคิดคาดเดาเหตุการณ์ในอนาคตล่วงหน้า จากความรู้สึกในการสอนครั้งนี้ที่ฉันรู้สึกว่าตัวเองเริ่มเปลี่ยนก็พยายามที่จะทำครั้งต่อไปให้ดีขึ้นพยายาม “ ฟังในสิ่งที่เด็กพูดให้ลึกขึ้น ” และไม่ยึดติดกับแผนมากเกินไป เพราะบางครั้งก็มองเห็นมุมมองที่บางครั้งครูอาจมองข้ามไปและเกิดความสงสัย ซึ่งเป็นประเด็นที่อาจทำให้เกิดการเรียนรู้ ฉันจึงใช้การถามกลับเพื่อให้เด็กเป็นคนหาคำตอบด้วยตัวเองหรืออาจได้คำตอบจากเพื่อนๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และจากการที่ครูมีอคติที่ตัดสินว่าเด็กคนนี้ไม่ตั้งใจเรียนเพราะมักจะพูดคุยกับเพื่อนบ่อยครั้ง แต่เมื่อตัวครูตั้งใจฟังให้สิ่งที่เด็กพูดให้ลึกขึ้นก็เห็นเด็กอีกคนที่ตื่นเต้น สนุกกับการเรียนรู้ และลงมือทำในสิ่งใหม่ๆ ซึ่งเป็นสไตล์การเรียนรู้ของเด็กชายคนนี้ที่เรียนรู้จากการปฏิบัติมากกว่าการเรียนรู้จากการฟัง

จากการปรับเปลี่ยนมุมมองของตนเอง ทำให้รู้สึกสนุกผ่อนคลายตัดความกังวลออกไป ไม่ยึดติดกับแผนการสอน ก็ทำให้บรรยากาศในห้องเปลี่ยนไป เด็กดูกระตือรือร้นที่จะช่วยกันสรุปความรู้ที่ได้จากตัวเด็กเอง ไม่ใช่การสรุปความรู้เพื่อให้ได้คำตอบที่ตรงกับใจของครู การเปลี่ยนแปลงตัวฉันเองในครั้งนี้ก็ยังถือว่าทำได้ไม่ดีนัก แต่อย่างไรก็ตามฉันจะพยายามฟังเด็กให้ละเอียดมากขึ้น เพื่อที่จะได้เข้าใจความคิดของเด็กมากขึ้น เด็กก็เหมือนกระจกที่คอยสะท้อนให้ครูกลับมาทบทวนตนเอง ถ้าครั้งไหนที่ครูแบกความกังวลใจเข้าห้องเรียน บรรยากาศการเรียนในวันนั้นก็就会有ความกดดัน กลับกันถ้าครูปล่อยวางและเข้าไปแบบผ่อนคลาย บรรยากาศในการเรียนก็ผ่อนคลายและพร้อมที่จะเกิดการเรียนรู้

นอกจากนี้ฉันยังได้ค้นพบว่าการลดบทบาทของครูในการสรุปความรู้ ให้เด็กได้สรุปความรู้เองจากโจทย์สถานการณ์ที่เอื้อต่อการสรุปความรู้ เด็กก็สามารถเขียนสรุปความรู้ความเข้าใจของตนเองออกมาได้น่าสนใจ ดังเช่น ในแผนสัปดาห์ที่ห้า ซึ่งจะเน้นการสรุปเนื้อหาที่ได้เรียนตลอดที่ห้า สัปดาห์ ที่เรียนเกี่ยวกับลักษณะสภาพภูมิประเทศของคนเมืองและชนบทภาคกลาง โรคที่สัมพันธ์กับสภาพภูมิประเทศ โรคที่สัมพันธ์กับอาชีพของคนเมืองและชนบทภาคกลาง โดยครูให้โจทย์

สถานการณ์ ที่เด็กแต่ละคนจะได้เป็นคนที่จะช่วยมวลมนุษยชาติในอนาคต 200 ปีข้างหน้า ผ่านการเขียนจดหมายที่บอกสาเหตุของโรค และการป้องกันการเกิดโรคที่ได้เรียนมาให้กับคนในอนาคต เมื่อเปิดใจทึ่งนี้ที่ไม่จำกัดรูปแบบในการเขียนข้อความข้างในจดหมาย เพราะเด็กบางคนอาจไม่ถนัดการเขียนก็สามารถวาดรูปประกอบคำบรรยายสั้นๆ ได้ และมีสื่อวีดิทัศน์ที่ช่วยสร้างบรรยากาศทำให้เด็กมีอารมณ์ร่วม รวมกับพื้นฐานของเด็กห้องนี้ที่หลายคนชื่นชอบในการเขียนและมีจินตนาการสูง ทำให้การเขียนสรุปความรู้ของแต่ละคนก็มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งมีความน่าสนใจ และเมื่อให้ออกมานำเสนอหน้าห้องเพื่อนๆ ก็ตั้งใจฟังในสิ่งที่เพื่อนนำเสนอเพราะบางคนก็มีการแทรกตัวละครหรือเรื่องราวสั้นๆ ไว้ในจดหมายที่เขียนถึงคนในอนาคต

ตัวอย่างงานเขียนของนักเรียนในจดหมายที่เขียนถึงคนในอนาคตอีก 200 ปีข้างหน้า

จากเหตุการณ์นี้ฉันได้ค้นพบว่า การปรับใช้วิธีการอื่นเพื่อสรุปความรู้ประเด็นสำคัญเช่น การให้โจทย์คำถามที่เอื้อต่อการสรุปความรู้และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียน เด็กทุกคนก็สามารถสรุปความรู้ตามความเข้าใจของตนเองได้ การให้เวลากับเด็กอยู่กับตนเองในการใคร่ครวญในสิ่งที่เรียนมาเพื่อให้เด็กได้เขียนถ่ายทอดออกมาทำให้เห็นถึงสิ่งที่แต่ละคนได้เรียนรู้และถ่ายทอดออกมาผ่านการเขียนจดหมาย เช่นเดียวกันกับฉันที่มีเวลาใคร่ครวญกับตัวเองก็เห็นสิ่งที่พยายาม

จะเปลี่ยนคือการสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนรู้ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นถึงแม้ว่าจะยัง
ทำได้ไม่ดีที่สุดก็ตาม แต่อย่างไรก็ตามฉันก็จะพยายามพัฒนาตัวเองให้ดีขึ้นเรื่อยๆ

การทบทวนตนเองในครั้งนี้ทำให้ฉันได้พบว่าการสอนของฉันในห้องรูปแบบเดิม คือ จะยัง
ยึดติดกับแผนการสอน คาดหวังคำตอบของเด็กให้ตรงกับคำตอบที่อยู่ในใจของคุณ สิ่งที่น่าทึ่งใน
ชั้นเรียนเนื่องจากใช้เวลานานที่จะทำให้ได้คำตอบ เพราะขาดการคาดการณ์แนวคิดคำตอบของ
ผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทำให้ต้องตั้งคำถามกับผู้เรียน 3-4 คำถามเพื่อให้ได้ตรงคำตอบที่ต้องการ
ซึ่งทำให้เด็กก็รู้สึกเหนื่อยกับการเรียน บรรยากาศดูเนือๆ เด็กบางคนหลุดการเรียนรู้ไป แต่เมื่อครู
เปลี่ยนที่จะรับฟังและคิดตามคำตอบของเด็กให้มากขึ้น รวมถึงการคาดการณ์คำตอบของเด็ก
ล่วงหน้า ทำให้ครูสามารถประเมินได้ว่าเด็กเข้าใจหรือติดขัดสิ่งใดอยู่ ทำให้ครูสามารถตั้งคำถาม
ได้ตรงประเด็นมากขึ้น บรรยากาศในชั้นเรียนก็เปลี่ยนไป บรรยากาศในการเรียนผ่อนคลายมากขึ้น
กว่าการเรียนในแบบเดิม ซึ่งสังเกตได้จากเด็กมีกระตือรือร้นในการร่วมแลกเปลี่ยนสรุปความรู้ และ
เพื่อนในห้องก็ฟังในสิ่งที่เพื่อนแลกเปลี่ยน การตัดสินใจเปลี่ยนเพียงเล็กน้อยของคุณก็นำไปสู่การ
เปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในชั้นเรียน

ภัคภิญญา ทรงศรีวนิช (ครูกีฟ)

ครูธรรมชาติศึกษาและประยุกต์วิทยา ชั้น 4

